

n betoogtrant
r bewijst, dat
et. Godsdienst
ttelijke ziekte,
an de mensch-
dat godsdienst
onie enz., net
le wasch doet.
vlootwet, die
den God van
t liet uitmoor-
n klein plaats-
t bestaan niet

lachend.
zijl (applaus,
n culmineerde

oetbald wordt,
slagen" (dave-

Ik mensch in
n godsdienstig
n tegenstelling
like wezens (1)

prong van het
anda gemaakt
het komende

Het Godsbeeld
ijken geest. In
en barbaarsch
is het al veel
chaving voort-
euwen, is het
niets dan een
de religieuze
nu heeft De
an Drows ter
, die zal dan
lat zal dan de
en tien, twaalf
niet meer bij
le alleen maar
hen, heeft ons
de echte clerie-
de Testament.
heeft met zijn
i, wat hij open-
toch zijn b...
en, en moeten
(applaus).
e zei nog: „als
en daar". Wij
fartog bestond,
r Uw krukken
n eigen rede-
loven, maar...

tellingkaart te
den godsdienst
uit naam der
p (1) te doen
daverend toe-
d was, dat de
worden ver-

voeligheid ge-
nal-beschaafde
plat en gods-
ch en gejuich.
deze sfeer kan
terre van den
chroom wordt
moet afstom-
motzucht, hoe-
vel tieren in
te verstikken.
he Kunst zag
we, geest-looze
s platgeslagen
e en sensual-
estigheid van
e materialisme
e sigaren dezer

mst heeft. En
in het vragen-

kenmerkende"
t ik niet las,
kerkbode is —

driemaal toe
l op een stoel.

merkende wat
al die veertig

en merken

komt. Het is
bed te gaan:

„dienst" had,
oegewezen

uit zijn voor-
voering moet

toen hij oud,
tig was, een

nemen, want

, dan komt hij
rijver.

Maar, vreemd genoeg, ook de kerkbode veroordeelt
Eli: de stoel en het bed bewijzen 's mans laksheid.

Maar wat zal die schrijver het moeilijk hebben ge-
had op 31 Aug.: een koningin, die nu al zooveel jaar
„zit" op den troon... net als Eli op zijn ambtsstoel...

Mijn reputatie hangt aan een zijden draadje. Als na
mijn dood iemand wil zeggen, dat ik te veel heb ge-
schreven, en dan dit per ongeluk zóo uitdrukt: de man
heeft veel te veel op zijn bureaustoel gezeten, dan
is het vonnis klaar: de man heeft intens geluierd.....

Na tien jaar.

De „Haagsche Post" herinnert er aan, dat Prof. Bol-
land op 28 Sept. 1921, dus vrijwel vóór tien jaar, in
Leiden o.m. het volgende gezegd heeft:

De groote stad, de wereldstad ten slotte, is het
oord, waar de geest van organische ontwikkeling onzer
samenleving ontluikt, verloopt en verdort tot geeste-
looze uitwendigheid van beschaving zonder plichts-
gevoel, zedelijkheid en vaderlandsliefde. Daaraan
wordt aanhoudend medegewerkt in het democratisch
dagblad en bij gelegenheid in de grootsteedsche volks-
vergadering; was de kerkelijke samenkomst een volks-
vergadering in het verroostende licht der eeuwigheid
en het verzachtende teeken der liefde, de democra-
tische volksvergadering onzer dagen is een verkeerd
en omgekeerd kerkelijke samenkomst in het versom-
berende licht van de belangen der tijdelijkheid en
het verblufferende teeken van den haat. De schaamte-
loosheid, om met den Talmood te spreken, neemt
dan ook toe; verneming helpt niet meer; grijsaards
worden beschaamd gemaakt door knapen; de zoon
ontziet zich niet meer voor den vader, de dochter ver-
heft zich tegen de moeder, en men heeft tegenwoordig
zijne vijanden aan eigene huisgenooten; het voorkomen
der samenleving is hondsche geworden. Een beschaving,
die zóo is verlopen, moet bestemd zijn, om door
zelfverkanking aan haar einde te komen, een einde
vol smerigheid, stank en verrotting.

Het artikel van den hoogleeraar besluit:

Wie dit begrijpt en tevens de onweerstaanbaarheid
beseft van de democratische beweging onzer dagen, die
inderdaad de strekking vertoont, zich over den gehe-
len aardbol uit te breiden, geloof niet meer aan een
zonnige toekomst voor het betere, hoogere en meer
edele in ons menschen; hij acht voor de zuiverder
voelenden en de meer verlichtten het vooruitzicht een-
voudig donker, allereerst in ons eigen werelddeel. Mij
althans doen de teekenen des tijds een kwade to-
ekomst voorzien, waarin het democratische droombeeld
van menscheidsgeluk door heerschappij der minder-
waardigheden zal geworden zijn tot een voor allen
zicht- en tastbare ongerijmdheid, zonder dat toch die
overmacht der minderwaardigheden zich laat afschaf-
ten. Geestelooze en grove uitwendigheid van techno-
logische beschaving mag een lange wijle nog voort-
duren; het Europeesche Westen heeft zijn besten tijd
gehad....

Na tien jaar is de devolutie verder gegaan, en is de
donkere kijk van den spreker juist gebleken. De oor-
zaken? Wij zien ze grotendeels anders dan hij; maar
onderschrijven de opmerking, dat het „volk" met „zich-
zelf" gestraft wordt; al is dan deze formulering een
andere dan die van den spreker zelf. En — bij die
oorzaken rekenen we ook den achteruitgang van de
christelijke en calvinistische samenleving als zoodanig;
ware deze teruggang niet „van hooger hand" bevo-
derd, dan zouden we het symptoom ervan thans niet in
ditzelfde artikel zien, waarin een van Nederlands ge-
weldigste denkers toont, niet te weten, dat wat hij aan
den Talmood toeschrijft, in den bijbel staat; dat voorts
het principe van verdeling tusschen vaders en zonen
etc. in dien bijbel een ander is, dan hij ziet; en dat
het calvinisme „eeuwigheid en tijdelijkheid" weet te
verbinden, en daarom ook alleen het recht heeft, de
democratie haar grens te wijzen, in haar leer n.l. van
een ambt der geloovigen, te bedienen in den tijd, naar
het Woord, dat van den Eeuwige, met den tijd bewogen,
gesproken is tot ons.

De geschreven preek.

In de laatste weken circuleert weer door ettelijke
kerkbodes, en natuurlijk dagbladen, het volgende ver-
haal:

Toen eens een leeraar bij Claus Harms kwam, zeide
hij tot hem: „Niet waar, heer Proost, gij schrijft nu
toch uw preek niet meer op? Toen ik nog jong
in het ambt was, schreef ook ik ze, maar tegenwoor-
dig wordt het mij door den Heiligen Geest gegeven,
wat ik te zeggen heb".

Claus Harms, de machtige getuige van Christus,
die met een vurige tong kon prediken, antwoordde
op ernstigen toon: „Ik schrijf nog steeds al mijn
preken op. Eens in mijn leven slechts heb ik het
niet gedaan. Toen echter heeft de Heilige Geest tot
mij op den kansel gesproken: „Claus, Claus, gij zijt
hui geweest. Meer of iets anders heeft de Heilige Geest
mij niet gezegd".

Toen onlangs iemand een artikeltje ergens gevonden
had, dat de dominees het nooit goed doen: lezen ze, dan
zijn ze taai, lezen ze niet, dan zijn ze wild, — och, toen
ham óók menige kerkbode dát over. Dominees ver-
goeien graag zichzelf, en verdedigen zich daarna tegen
de gevolgen.

Intusschen weet nu ieder, die bij mij zoo wel eens
van de galerij afgluurt, dat ik, K. S., verschrikkelijk
lui ben. Volgens de kerkbode? Veel erger: volgens God
den Heiligen Geest.

Overigens heb ik wel eens gehoord, dat de Heilige
Geest spreekt door het Woord, en dat zulke inspraakjes

van Claus Harms niets anders zijn dan subjectivistische
inspraakjes van hem zelf. Ethisch, valsche mystiek, ge-
woon natuurlijk, zullen de dominees morgen weer
in de preek zeggen. En in het huisbezoek, als iemand
Claus Harms van de kerkbode ernstig navolgt. En zoo
sukelt de kerkbode verder, en de preek, en de heele
familie.

Ik zit op een stoel, eerste teeken mijner luiheid (zie
boven).

Ik „Jees" niet; tweede bewijs mijner luiheid.

Ik bedank de broeders hartelijk voor de ontdekkende
boodschappjes. Ik ga voorloopig nog mijn gang; en nu
moeten ze maar zeggen, dat ik in het tijdperk der ver-
harding leef. (Zie een voorgaand nummer).

Niet zoo bedoeld? Maar toch gezegd? Laat ons toch
eens concreet worden. En gereformeerd. En laat ons
God den Heiligen Geest niet tot Claus Harms een buiten-
bijbelsch onderhoud doen hebben op den preekstoel,
zonder dat de gemeente er bij te pas komt.

K. S.

BOEKBESPREKING

„Karaktervorming bij kleuters en kinderen",
door Dr S. O. Los, M. A.

N.V. Dagblad en Drukkerij „De Standaard",
Amsterdam.

Dr Los merkt in het voorwoord van zijn boek op: „Er
zijn weinige wetenschappen, die zich in de laatste jaren
zoo snel ontwikkeld hebben als de Karakterkunde. Een
van de gevolgen daarvan is de splitsing van het onder-
zoek naar de leeftijden. De pubertairen en de volwas-
senen moeten anders beschouwd worden dan de kinderen,
en hun vorming stelt andere eischen. Om deze reden
beperkt zich nevenstaande studie tot kinderen. Maar
ook bij dezen is het onderzoek verschillend naardat
men kleine of groote kinderen uit karakterologisch
oogpunt beschouwt. Vandaar de dubbele titel „Kleuters
en kinderen".

Met deze onderscheiding van Dr Los kan ik het vol-
komen eens zijn. Ook met zijn betoog, dat de karakter-
kunde zich in de laatste jaren bijzonder snel ontwik-
keld.

Ik geloof niet te veel te zeggen, wanneer ik betoog,
dat in onzen kring Dr Los behoort tot de menschen, die
van de karakterkunde het meest studie hebben gemaakt
en die ook in hun werk toonen de literatuur, ook de
meest moderne literatuur, onder de knie te hebben.

Het vak waaraan Dr Los zich wijdt, heeft eigenaardige
gevaaren.

Immers, het gevaar is niet denkbeeldig, dat men
bij de vele verklaringsmogelijkheden en de vele hypo-
thesen, die er in onzen tijd al zoo zijn, te kust en te
keur gaat al naardat het op het moment uitkomt, om
dan nu eens bij deze school, dan weer bij die richting
zijn licht op te steken en een verklaringsgrond te
vinden. Het kan helaas niet worden ontkend, dat vele
schrijvers aan dit euvel mank gaan.

Een methode om zich aan dit gevaar te onttrekken
is dan, dat men de moderne literatuur zooveel moge-
lijk negeert, dat men ook werkelijk vaststaande, door
moderne richtingen geconstateerde feiten, ontkent, om
zoo een soort zielkunde te geven en een karakterkunde
en een paedagogiek te ontwerpen, die wel erg christelijk
klinken, maar in werkelijkheid met de feiten in de
hand niet zijn te handhaven.

Het is één van de groote verdiensten van het werk
van Dr Los, dat hij noch op de ééne, noch op de
andere klip is gestrand. Ik waag het te zeggen, dat we
in onzen kring nog niet zulk een goed stuk paedago-
gische psychologie hebben als dit boek van Dr Los.
Juist omdat dat boek eenzijdig uitgaat van een bepaalde
overtuiging, een overtuiging met welke we ons in het
algemeen wel kunnen vereenigen, maar toch ook ander-
zijds blijk geeft van de moderne literatuur te er-
kennen, heeft dit boek zoo'n groote waarde. We hebben
hier een wetenschappelijk werk in een vorm, die het
ook een eenigszins ontwikkeld lezer, die niet weten-
schappelijk onderleegt is, mogelijk maakt van de op-
vatting van Dr Los kennis te nemen.

Dr Los sluit zich aan bij zijn eigen werk, dat reeds
vroeger verscheen over de klassificatie van karakters
bij kinderen. Maar ook al zou men het met de karakter-
klassificatie niet geheel eens zijn, dan toch kan men
zich in den regel in wat hier in dit boek staat wel
vinden. Dat is m.i. een deugd van het boek. Het be-
wijst, dat het op een peil staat waarop zelfstandig, onaf-
hankelijk van een bepaalde klassificatie, onafhankelijk
van een formeele indeeling, deze materielele onschrij-
vingen en wenken worden gegeven.

Het is merkwaardig hoe Dr Los de gave heeft veel te
zeggen met weinig woorden. We willen wel eerlijk er-
kennen, dat we verbaasd stonden op 128 — zij het dan
ook groote en dicht bedrukte — pagina's zoo enorm veel
materiaal verwerkt te zien.

We hopen van harte, dat dit boek bij onze onderwijzers
en onderwijzeressen er nu eens in gaat. Een eigenaardig
verschijnsel toch is het, dat bijv. op de na-akte-examens
nog allerlei tweede- en derdehandsche werken op het
boekenlijstje staan. Eigenaardig is het ook, dat men
zich schijnt tevreden te stellen met boeken, die wel
20 of 30 jaar oud zijn. Natuurlijk zijn er werken, die
standaardwerken blijven. We denken bijvoorbeeld aan de
„Paedagogische Beginselen" van Bavinck, maar er
zijn andere, die na 30 jaar eigenlijk waardeeloos zijn,
tenzij men ze dan uitsluitend beschouwt als historische
documenten. Dat zijn de boeken, die voornamelijk be-
rusten op feiten, die door onderzoek zijn vastgesteld,
maar verklarend zijn vanuit een bepaalde beschouwing.

Nu is het merkwaardig, dat een zeker conservatisme
altijd de menschen weer doet grijpen naar dezelfde
boeken en dat ook onze onderwijzers zich niet altijd

kunnen losmaken van een eenmaal uitgesproken waar-
deering.

We moeten echter niet vergeten, dat er in de laatste
20, 25 jaar op het gebied van de psychologie zooveel
is voorgevallen, zooveel is ontdekt en zooveel is gecon-
stateerd, dat een boek, dat in 1910 een waardevolle
bijdrage was voor de kennis der psychologie, nu in
ieder geval niet meer dienen kan om ons ook maar
in de verte eenige kennis te geven van den stand van
zaken op psychologisch erf.

Na het verschijnen van het boek van Dr Los hebben
we gelukkig althans één uitgave, die inderdaad alle
nieuwe gegevens, voorzover zij het verwerken waard
zijn, ook verwerkt heeft, en die ons in staat stelt op
het terrein van de karakterkunde de dingen te overzien.

Natuurlijk zijn er in dit boek wel eenige uitdrukkin-
gen, die we niet voor onze rekening nemen. Er staat
wel eens een enkele uitspraak in, die ons wat bond uit-
gesproken lijkt.

Maar daar staat tegenover, dat sommige gedeelten
blijk geven van een zoo gelukkige gave om de dingen
met enkele woorden te zeggen, dat we dit alles gaarne
voorbijzien.

J. W.

KERKNIEUWS

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Ierseke: G. H. de Jonge te Tzum en H. Smit te Rottevalle.
Opende (Gr.): J. G. Adema, cand. te Leeuwarden en H. Bouma,
cand. te Haren.

Slidrecht: J. W. Esselink te Doorn en J. Oussoren te
Spijkenisse.

Beroepen te:

Amsterdam (voor den Miss. dienst te Djocacarta): A.
Dondorp te Heemstede.

Rotterdam (vac. C. B. Bavinck): J. H. Sillevius Smitt te
Semarang (N. O. I.).

Voorthuizen: J. Bos te Monnikendam.

Intrede te:

Ede: J. Kremer, cand. Tekst: Hebr. 10:23—25.

Diever: J. W. de Jager, cand. Tekst: Hebr. 4:12.

Goes: W. H. v. d. Vegt. Tekst: Jac. 1:19.

Helder: Joh. Meynen, Tekst: Efeze 2:22—24.

Hijken: J. E. Booy, cand. Tekst: Col. 4:3 en 4.

Mijdrecht: F. de Vries. Tekst: 2 Cor. 2:14—16.

Afscheid van:

Oudshoorn: H. W. H. v. Andel. Tekst: Hebr. 13:8.

Dr. K. Dijk.

Dr. K. Dijk, pred. bij de Geref. Kerk te Den Haag-West,
is voorloopig door ongesteldheid verhinderd zijn ambtelijk werk
te verrichten.

Nieuwe Predikantsplaatsen.

Te Breda besloot de Raad der Geref. Kerk over te gaan
tot stichting van een tweede predikantsplaats en het insti-
tuit van hulpprediker op te heffen.

Te Groningen besloot de Kerkraad der Geref. Kerk het
aantal predikantsplaatsen met één uit te breiden, en derhalve
voorbereidingen te maken voor het beroepen van een zevenden
predikant.

Candidaten tot den H. Dienst.

Cand. N. J. A. van Exel, beroepen te Strijen, is door de
classis Barendrecht der Geref. Kerken peremptoir geexa-
mineerd en met algemeene stemmen tot den dienst des
Woords en der Sacramenten toegelaten.

In de Woensdag j.l. gehouden vergadering van de classis
Amsterdam is praeparatoir geëxamineerd en met algemeene
stemmen beroepbaar verklaard in de Geref. Kerken, de heer
J. J. Verleur, van Watergraafsmeer, cand. aan de Vrije Univer-
siteit. De heer Verleur zal de kerken des Zondags gaarne dienen
en een eventueel beroep terstond in overweging nemen. Zijn
adres is Krugerstraat 12, Amsterdam-Oost.

Cand. R. van Maare, te Loenen a. d. Vecht, verkreeg van de
classis Breukelen der Geref. Kerken, verlenging van zijn recht
om te proponeeren.

„GEREF. KERKEN IN HERSTELD VERBAND."

Beroepen te:

Amsterdam-C: J. J. Buskes Jr te Oosterend (Texel).

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK.

Aangenomen naar:

Harderwijk: J. Tamminga, cand. te Franeker.

Bedankt voor:

Aalten en Den Helder: J. Tamminga te Franeker.

NEDERL. HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Almkerk (toez.): F. J. Broeyer te Oude- en N. Wetering.
Amstelveen: W. Rijsburger te Polsbroek.

Eeter: H. Haselager te Baambrugge.

's-Heer Hendrikskinderen: J. Koopmans te Elleker.

Heinoord: W. Okken te Tienhoven (U.).

Hurwenen: J. W. Boogaard te Burgh (Schouwen).

Hoorn op Texel: J. W. v. Petegem, cand. te Dinxperlo.

Krimpen a. d. Lek: A. H. J. G. v. Voorthuizen te Lage

Vuursche.

Waarder (Z.-H.), St. Annaland en Scherpenisse: J. C. Terlouw

te Kamperveen.

Aangenomen naar:

Beekbergen (toez.): G. C. H. Bos te Roodeschool.

Etten (N. Br.): A. Verwaal te Alkmaar.

Bedankt voor:

Aalsmeer (le pred. pl.): A. Hijmans te Nijverdal.

Bergschenhoek: J. Ronge te Hoog-Bloklad.

Delfzijl: Dr J. J. Woldendorp te Stedum.

Benschop: B. Batelaan te Barneveld.

's-Gravemoer: J. C. Terlouw te Kamperveen.

Heteren (toez.): J. H. Koster te Montfoort.

Krimpen a. d. IJssel (toez.): G. de Vries te Heerde.

Zevenbergen: Th. M. Loran te Brielle.

Intrede te:

Bussum: Th. A. Hoen. Tekst: Joh. 4:26.

Charlois (R'dam): H. Stolk. Tekst: Hand. 13:26b.

Doetsburg: W. H. Walvaart. Tekst: 1 Cor. 2:2.

Haren: A. Oskamp. Tekst: Joh. 6:68.

Rhenen: Joh. Kijne. Tekst: 1 Tim. 1:15.

Afscheid van:

Aalsmeer: W. J. v. Elden. Tekst: Hebr. 13:8.

Kolham: D. J. Politiek. Tekst: 1 Petr. 2:5.